

Nr 126.

Av herr **Trygger m. fl.**, om utredning angående frågan om åtgärder mot statsfientlig verksamhet.

Vid 1932 års riksdag väcktes två likalydande motioner, nr 1 i första kammaren av herr *Trygger m. fl.* och nr 1 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, om ett allmänt straffbeläggande av handlingar, som innefatta förberedelse till högförräderibrott m. m.

Motionerna hänvisades till första lagutskottet, som i sitt utlåtande med anledning av desamma bl. a. yttrade:

»Motionerna avse att möjliggöra ett effektivare bekämpande från samhällets sida av sådan verksamhet, som ytterst åsyftar att med olagliga medel omstörta vår nuvarande författning och samhällsordning, d. v. s. högförrädisk verksamhet. Det kan enligt utskottets mening icke råda tvivel därom, att frågan om åtgärder mot dylik verksamhet under senare tid erhållit en alltmera ökad aktualitet. Vid tiden för vår ännu gällande strafflags tillkomst — 1864 — hade man över huvud knappast att räkna med någon mera allmänt utbredd verksamhet med syften av detta slag, och den politiska utvecklingen i vårt land under det närmaste halvseket fram till världskriget gav icke tillräcklig anledning att skärpa de i strafflagen meddelade bestämmelserna mot högförrädisk verksamhet. De av världskriget följande djupgående politiska och sociala omvälvningarna ha bragt även dessa frågor i ett annat läge. Vårt land får visserligen anses hittills ha varit mindre berört av denna utveckling än de flesta andra länder, men har icke förskonats från kännbara verkningar därav. Allt mera öppet framträda meningsriktningar, vilka med olagliga medel vilja bekämpa den nuvarande samhällsordningen, och alltmera tydligt framträder farran för att dessa riktningar i kritiska situationer kunna komma att omfattas av stora delar av befolkningen. Utskottet vill med styrka betona angelägenheten därav, att man under sådana förhållanden och med exempel från andra länder för ögonen icke får slå sig till ro med att i vårt land några farligare angrepp å samhällsordningen hittills icke företagits eller förlita sig på att det svenska folkets mentalitet under alla förhållanden skulle utgöra en garanti mot våldsamma angrepp på samhällsordningen. Det är att befara, att de samhällsomstörtande rörelser, som här äro i fråga, komma att tillväxa i styrka, särskilt i tider med ekonomiska svårigheter och därav föranledda förhållanden. Vid nu angivna förhållanden måste det anses vara ett viktigt samhällsintresse, att lagstiftningen anpassas så, att den lämnar medel till skydd mot verksamhet av ifrågavarande art. Ett dröjsmål därmed kan lätt föranleda, att såväl för det allmänna som för enskilda medborgare skador uppstå, vilka kunnat mildras eller förebyggas, om lagstiftningen givit möjlighet att i tid vidtaga åtgärder.»

Utskottet delade även motionärernas uppfattning, att de medel, som för närvarande stöde samhället till buds för bekämpande av verksamhet av berörda slag, icke vore tillfyllest, samt att bristerna i detta hänseende borde avhjälpas utan dröjsmål. På dessa och ytterligare anförda grunder hemställde utskottet, i närmaste anslutning till motionerna, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen av bestämmelser, som avse *dels* ett allmänt straffbeläggande av handlingar, som innefatta förberedelse till högförräderibrott, *dels ock* ett inskridande mot andra former av statsfientlig verksamhet, som icke drabbas av gällande straffbestämmelser, men vilka innebära fara för att högförräderibrott kan komma till utförande, börande vid utarbetandet av nämnda bestämmelser hänsyn jämväl tagas till frågan om åtgärder mot organisationer, öppna eller slutna, som fullfölja mot Sveriges stats- och samhällsordning riktade syften».

Inom utskottet framfördes emellertid tvenne reservationer — den ena av dess socialdemokratiska ledamöter, den andra från frisinnat håll — vilka båda utmynnade i en hemställan, att motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Ehuru reservationerna skilja sig i fråga om motiveringarna, vilade de dock i stort sett på samma grundsynpunkter, nämligen *dels* att några åtgärder för bekämpande av den ifrågavarande samhällsfientliga verksamheten icke vore av behovet påkallade, *dels ock* att de åtgärder i detta syfte, på vilka motionärerna toge sikte, icke vore lämpliga medel i kampen mot nämnda verksamhet. I den socialdemokratiska reservationen framhölls dessutom, att ett bifall till motionerna, i vad dessa avsågo ett inskridande mot sådana former mot statsfientlig verksamhet, som icke kunde nås genom straffbestämmelser för högförräderibrott, skulle innebära ett onödigt föregripande av den utredning i hithörande frågor, som inom kort kunde väntas föreligga från professor Thyréns sida.

Vid utlåtandets behandling i kamrarna utvecklades dessa reservanternas synpunkter närmare av ett flertal talare från vänsterpartierna. Åtskilliga av dessa talare, icke endast från den borgerliga vänstern utan i lika hög grad från socialdemokraterna, läto sig emellertid angeläget vara att särskilt framhålla, att de för sin del och de partier, var och en representerade, givetvis icke sympatiserade med de ifrågavarande statsfientliga meningsriktningarna eller vore motståndare till åtgärder för främjande av lugn och ordning i samhället. Motionernas öde är känt. Till följd av den borgerliga vänsterns i stort sett avvisande hållning föranledde de icke till någon riksdagens åtgärd.

Då vänsterpartierna vid 1932 års riksdag icke ville gå med på vidtagande av lagstiftningsåtgärder mot statsfientlig verksamhet, motiverades detta som nämnt bl. a. därmed, att något behov av dylika åtgärder icke visat sig föreligga. Under det gångna året ha emellertid erfarenheterna på det förevarande området icke obetydligt utökats, och det vore anmärkningsvärt, om man icke numera på många håll, där man vid 1932 års riksdag stod oförstående för de synpunkter, som anfördes i högermotionerna, fått upp ögonen för det förhål-

landet, att man icke längre kan stå till svars med att iakttaga en likgiltigt avvaktande hållning gentemot de krafter, som medvetet verka för det svenska rättssamhällets undergång.

Att man numera även på socialdemokratiskt håll är fullt på det klara med förekomsten av organiserad verksamhet, som åsyftar att åstadkomma oroligheter i vårt land, därom vittna tydligt nog ett flertal uttalanden av den socialdemokratiska partichefen. I ett offentligt tal i Ludvika den 22 oktober 1932, vilket bl. a. berörde frågan om amnesti åt vissa med anledning av händelserna i Ådalen dömda personer, yttrade sålunda excellensen Hansson: »Jag bekänner öppet, att jag skulle ha varit beredd att bedöma, vad som förekom i Sandviken den 14 maj, mildare, om det varit en ensamstående händelse under en särskilt upprörd situation, än jag kan göra, när uppträdena framstå såsom led i en plan att här hemma förverkliga moskvainstruktionerna rörande framkallandet av våldsamma utlösningar i de sociala striderna.» I ett annat tal, hållet i Örebro den 23 november samma år, berörde statsministern likaledes händelserna i Ådalen och yttrade bl. a.: »Vilken ställning man än intar, kan man inte ursäkta, vad som skedde dagen före Lunde-tragedien. Situationen företedde visserligen en bild, som var ägnad att stämma till att förlåta och överse mycket. Senare ha vi dock fått erfaras, att där opererade utstuderade och instuderade bolsjevikprovokatörer, som arbetade i den upprörda stämningen och syftade till att dra människor i olycka. Jag vill ej vara med om att inge sådana herrar den föreställningen, att de kunna göra vad som helst. Vad om regeringen nu visat undfallenhet? Hade då vederbörande ådagalagt andra metoder, motverkat splittringen av den svenska arbetarklassen o. s. v.? Nej, det rakt motsatta skulle ha blivit fallet. Man skulle ha provocerat långt mera. Det är därför humanare att låta dessa känna sitt straff än att genom amnesti medverka till att vi gå mot förhållanden, då en socialdemokratisk regering inte bara måste neka amnesti utan även ingripa med hårdhandskarna. Mitt allmänna ställningstagande är dikterat av hänsyn till vad en demokrati är skyldig sig själv. Den skall vara tolerant och human men icke mjälig. En demokrati, som ej hävdar ordning och lag, en demokrati, som ej — om så behövs — kan ta hårt i sina fiender, är dömd till undergång.» — Det vill synas, som om dylika uttalanden vittnade om en vunnen insikt, att man icke, såsom under riksdagsdebatten gjordes gällande, kan slå sig till ro med att medelst upplysningsverksamhet motarbeta den mot den svenska samhällsordningen riktade propagandan. I varje fall bör det vara uppenbart, att om man numera har full vetskap om förefintligheten av nämnda organiserade verksamhet, det icke med fog kan göras gällande, att den statsfientliga verksamheten kan såsom ofarlig lämnas utan avseende. Hur mycket skall det annars egentligen fordras för att man skall anse densamma för farlig? Räcker det icke därmed, att svenska medborgares liv redan spillts till följd av det organiserade framprovocerandet av oroligheter?

Om sålunda förekomsten av organiserad verksamhet av omförmälda slag

icke numera kan med framgång bestridas, blir nästa fråga, om samhällsmaktens nuvarande hjälpmedel äro tillfyllest för ett effektivt bekämpande av denna verksamhet. I fjolårets högermotioner hävdades, att så icke vore förhållandet. Vilken ståndpunkt vänsterpartierna omfattade i riksdagsdebatten, låter sig knappast med full säkerhet säga. Man uttalade nämligen från det hållet, *dels* att de gällande strafflagsbestämmelserna lämnade mycket stora möjligheter att skydda samhället mot den ifrågavarande verksamheten, *dels ock* den med denna åsikt fullkomligt oförenliga uppfattningen, att lagstiftning mot dylik verksamhet över huvud taget vore lönlös. Den senare meningen torde numera icke räkna många anhängare. Den socialdemokratiska partichefen har ju tvärtom med styrka hävdad, att undfallenhet mot dem, som framprovocera oroligheter, endast leder till ytterligare, ännu mer omfattande provokationer. På socialdemokratiskt håll erkänner man sålunda, att strafflagstiftningen har en funktion att fylla i förevarande avseende. Det kan alltså vara tämligen överflödigt att diskutera, huruvida straffbestämmelser över huvud taget ha någon betydelse på detta område, man kan lugnt utgå därifrån, att det är en allmänt omfattad mening, att sådana bestämmelser icke äro betydelselösa, då det gäller bekämpandet av statsfientlig verksamhet. Frågan är alltså endast, om vår nuvarande lagstiftning innefattar tillfyllestgörande och effektiva bestämmelser för undertryckandet av sådan verksamhet. Detta måste förnekas. Säsom typiskt för den motsatta uppfattningen må anföras ett uttalande av nuvarande socialministern, hr Möller. Hr Möller yttrade i den förutnämnda debatten bl. a. följande (se Första kammarens prot. för den 12/3 1932, nr 19, s. 17 f.): »Det är klart, att jag vill ha brottsliga *handlingar* straffade. Men den svenska lagstiftningen är ingalunda så tandlös, som herrarne nu försöka väcka intryck av. Det står uttryckligen, att den som i uppsåt att göra uppror eller annan gärning, den där innefattar uppsåtets fullbordande eller försök därtill, d. v. s. den, som vill lägga riket under främmande makt eller från riket söndra en därtill hörande del eller besittning, eller med våldsamma medel vill upphäva eller ändra någon av rikets grundlagar, dömes till straffarbete på livstid. Var faran ringa, skall till straffarbete fr. o. m. sex t. o. m. tio år dömas. Man kan sålunda inte få mindre än sex års straffarbete, om man gör någonting, som lagen anser vara ett försök till sådan gärning, som det här är fråga om. Sedan är det i de följande paragraferna talat om stämpling till högförräderi och samman-svärjning, som också straffas mycket strängt. Så finns det vidare straffbestämmelser om offentlig uppmaning till förräderi, och slutligen finns det vissa bestämmelser, som kriminalisera vissa arter av förberedelser av högförräderi. Vi äro följaktligen visst icke lottlösa.» — Det kan måhända vid ett första påseende synas, som om denna upprepning visade, att den svenska lagstiftningen erbjuder relativt stora möjligheter. En var i straffrättsliga frågor någorlunda insatt person vet emellertid, att detta endast är en synvilla, och att vår lagstiftning i realiteten företer avsevärda luckor på förevarande område, luckor, som falla desto mer i ögonen, om man jämför vår lag med andra länders lag-

stiftning. Att lagen utsätter straff för fullbordat högförräderibrott, är självfallet men av mindre praktisk betydelse, ty revolutionära handlingar bli ju icke bestraffade, om revolutionen lyckas. Skall det vara någon mening med straffbestämmelser för högförräderi, måste man därför inskrida med straff på ett tidigt stadium. Härvidlag räcker det icke att straffa försök, ty för att ett dylikt skall föreligga, erfordras, att en sådan handling företagits, som kan sägas innefatta ett påbörjande av brottets utförande. Men uppenbarligen kan man icke nöja sig med att bestraffa sådana åtgärder, som utgöra led i en redan igångsatt revolution. Man måste överhuvud taget söka förekomma, att åtgärder vidtagas, som förbereda eller ha till syfte att framkalla en revolution. Straffbestämmelserna mot högförräderi måste i första hand fullfölja ett preventivt syfte. Det är denna tanke, som den moderna strafflagstiftningen allmänt erkänner och som den realiserar genom straffbeläggande icke blott av förberedelse till högförräderi utan även av sådan statsfientlig verksamhet, som ej kan nås genom straffbestämmelser mot högförräderi i juridiskt-teknisk mening men som innebär en fara för att högförräderibrott kommer åstad. Hos oss, där man dock i princip erkänt det preventiva syftet med förevarande straffbestämmelser, har man emellertid endast i ett fåtal fall stadgat straff för förberedelse till högförräderi och icke alls straffbelagt sådan annan statsfientlig verksamhet, varom nyss förmäldes. Det är härigenom, som de svenska lagbestämmelserna mot statsfientlig verksamhet erhållit föga effektivitet. Man kan icke med fog påstå, att de i strafflagens 8 kap. 3 § och 10 kap. 14 § upptagna straffbudet för uppmaning och försök att förleda till brott skulle vara tillnärmelsevis tillräckliga för ifrågavarande behov. Dessa bestämmelser straffbelägga nämligen endast handlingar, som skett i viss form, och träffa sålunda icke alla slag av samhällsupplösande propaganda. Än mindre kan man med dylika bestämmelser avlägsna den fara, som redan förekomsten av statsfientliga organisationer innebär. Har man sådana luckor i högförräderilagstiftningen, inses det lätt, att påståendet om densamma stora möjligheter icke är mycket värt, och det tjänar till intet att framhålla, att straffen i de fall, som verkligen träffas av gällande bestämmelser kunna gå jämförelsevis högt.

Vad som här sagts, må i detta sammanhang vara tillräckligt för att belysa behovet av åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Frågan blir då, huru detta behov lämpligen skall fyllas. Fjölårets högermotioner ha pekat på en framkomlig utväg. Men de medel, motionerna anvisade, vunno icke gillande av vänsterpartierna. Det anmärktes, att den ifrågasatta lagstiftningen lätteligen skulle kunna göra intrång på tankefriheten. Man menade, att denna lagstiftning i själva verket skulle komma att rikta sig mot vissa idéströmningar, och dylika borde icke bekämpas med straffbestämmelser. Detta innebär emellertid ett missförstånd av motionernas syfte. Det må stå var och en fritt att hysa vilka tankar och föreställningar han vill. Men det må icke alltid stå honom fritt att uttala sina tankar. Det kan icke anses såsom något obefogat intrång i tankefriheten, att man ej får uppmana annan person till högförrädiska hand-

lingar. Man har också i detta sammanhang talat om församlingsfriheten. Även denna måste emellertid ha sina gränser. Det vore absurt, om en smugglarliga eller ett förbrytarband skulle kunna åberopa sig på församlingsfriheten för att hindra polisen att blanda sig i dess förehavanden. Lika litet bör man under församlingsfrihetens täckmantel vara oförhindrad att organisera en verksamhet, som syftar att åstadkomma våldsamheter. De som mena, att fjolårets högermotioner utgjorde ett angrepp på den svenska demokratin — detta har nämligen påståtts — göra sig säkerligen en mycket falsk föreställning om demokratiens innebörd. Det måste betonas, att det svenska demokratiska samhällsskicket icke förlänar medborgarna några rättigheter att driva högförädisk propaganda.

Om vi alltså fortfarande hålla fast därvid, att den i fjolårets motioner anvisade vägen är framkomlig, vilja vi emellertid därmed icke förneka, att det även kan givas andra utvägar för den statsfientliga verksamhetens bekämpande. Det kan i detta sammanhang pekas på åtgärder till förbättrande av polisväsendet. Fjolårets riksdagsbeslut om inrättandet av en statspolis var obetingat ett steg i rätt riktning. Men det är inte nog att stärka blott ordningsmakten, även *lagen* måste förstärkas. Bekant är hurusom lagstiftningen i exempelvis sådana demokratiska kulturnationer som Finland, Frankrike och Tyskland känner helt andra möjligheter än den svenska lagstiftningen att i preventivt syfte ingripa mot revolutionära rörelser på ett förberedande stadium. Även i ett sådant land som Schweiz, där den folkliga friheten har gamla anor, ryggar man numera icke tillbaka för kraftåtgärder vid bekämpandet av den Moskva-influerade propagandan. Det skall likväl icke utan vidare påstås, att de åtgärder, som vidtagits mot samhällsfientlig verksamhet i dessa eller andra främmande länder, äro lämpade även för vårt land. Huru därmed förhåller sig, därom må man yttra sig först efter företagen utredning. Det ligger emellertid i sakens natur, att en utredning på förevarande delvis ömtåliga område icke kan ske genom enskilda motionärers försorg. Meningen är blott att framhålla, hurusom den i fjolårets högermotioner anvisade utvägen icke torde vara den enda framkomliga. Vad som åter med bestämdhet kan påstås, det är, att något måste göras för att effektivt bekämpa den statsfientliga verksamheten. Man kan icke längre stå till svars med att även i fortsättningen intaga en avvaktande hållning. Ligger det verkligt allvar bakom den socialdemokratiska partichefens förut återgivna ord, måste även den svenska socialdemokratien numera inse detta. Vad som sedan bör göras, därom kunna måhända alltjämt råda delade meningar. Det bästa sättet att komma till klarhet och samförstånd i den punkten synes vara det, att frågan om åtgärder mot den statsfientliga verksamheten hänskjutes till särskild utredning. Då det härvidlag uppenbarligen kan komma i fråga att inskrida med andra medel än straff, finns intet som helst skäl att avvakta professor Thyréns fortsatta utredningar.

På grund av vad sålunda anförts få undertecknade hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att med det snaraste utredning måtte verkställas angående frågan om åtgärder mot statsfientlig verksamhet, varvid särskild hänsyn bör tagas till frågan om åtgärder mot organisationer, som fullfölja mot Sveriges stats- och samhällsordning riktade syften.

Stockholm den 20 januari 1933.

Ernst Trygger.

Joh. Nilsson
i Kristianstad.

G. Sederholm.

Ludvig Widell.

K. J. Gustafsson.

J. B. Johansson.

K. von Geijer.

Martin Svensson.

Nils Wohlin.
